

OGS/- 2.4.05.

Forsvaret: En ny kost – og en ny giv?

” – sett at du kommer inn i militærkomitéen, Lavinia - - så hold deg til Aflangrud. Kirkesanger Aflangrud. Så er du på den sikre siden i alle arméspørsmål. Stramt, stramt men ikke ultfor stramt. Den demokratiske mellomvei mellom nesten noe og absolutt intet ... ”

(Storingsmann Celius i Nils Kjærs skuespill Det lykkelige valg)

Vår nye forsvarssjef, general Sverre Diesen, har presentert sin programerklæring. I en kronikk i Aftenposten 2. april (”Hva må gjøres i Forsvaret?”) skisserer han opp tre strategiske utfordringer som Forsvaret må møte i de nærmeste årene fremover:

- På kort sikt må Forsvaret først gjennomføre de effektiviseringstiltak som Stortinget har vedtatt. Dette forutsetter at man snarest bringer orden i budsjettstyring og regnskaper. Det krever også at man får en endring i organisasjonsstrukturen, med det han betegner som *”mindre lobbyvirksomhet fra sektorinteressene og større lojalitet til helheten”*. Å overvinne denne kortsiktige utfordringen er nødvendig for å gi Forsvaret den autoritet og tillit som trenges for å gå løs på de langsiktige utfordringene.
- En mer langsiktig utfordring vil være å skape forståelse for at *”endring er en tilstand som er kommet for å bli”*. Det er tale om en utvikling som medfører nye organisasjonsformer og operasjonsmønstre, samt kostnadsvekst som følge av teknologisk fordyrelse. Det er tale om en utvikling som vil gjøre det stadig vanskeligere å fornye materiellmessig den operative strukturen som vi har igjen. Den kritisk viktige balanse mellom budsjetter og struktur vil kreve vanskelige politiske beslutninger, en fortsatt rasjonalisering og internasjonalisering av Forsvaret, samt nye tiltak for å effektivisere ressursbruken.
- Den tredje – likeledes langsiktige - utfordringen er å sikre fortsatt høy oppslutning om Forsvaret i opinionen. Det betyr å opprettholde forståelsen for at Norge fortsatt har sikkerhetsinteresser – både i egne nærområder og ute i verden – som forutsetter at den norske stat råder over militære maktmidler. Dagens og morgendagens utfordringer er imidlertid andre og mer kompliserte enn den gamle invasjonstruselen. Dette får konsekvenser for hvordan vi må innrette vårt eget forsvar, og da er svaret noe annet enn

det gamle mobiliseringsforsvaret. Forsvaret må derfor greie å skape en mer grunnfestet forståelse for de nye sikkerhetsutfordringenes karakter, og påvise at det er samsvar mellom dem og den måten vi utformer Forsvaret på, innenfor de gitte økonomiske rammer.

Dette er ord som målbærer en reflektert - for ikke så si visjonær - holdning til de oppgaver som følger med det embete som Diesen nå skal skjøtte. Mange vil mene at det også i høy grad kan trenge. Og rent umiddelbart synes generalens programerklæring å fremstå som en i hovedsak riktig tilnærming til oppgaven. Men de utfordringer som her skisseres – og de spørsmål som melder seg og de analyser som i så måte kan være relevante – henhører ikke kun under forsvarssjefens domène. For uansett hvor tilforlatelig et slikt program kan fortone seg, vil det alltid være behov for en åpen debatt, hvor det må være rom for ikke bare supplerende analyser, men også for motforestillinger og kritikk – endog slik kritikk som noen måtte finne urimelig og uberettiget. Og dette er en debatt som ikke bare kan foregå i de faglige autoriteters lukkede fora. Dette er en debatt som hører hjemme i det offentlige rom. De tre utfordringene, med den påpekning som gjøres av deres innbyrdes kort- og langsiktige karakter, er ikke bare ”strategiske” i en snever militærfaglig forstand. Dette er spørsmål som gjelder forsvarspolitikkenes premisser, rammebetingelser, overordnede mål og innretning. Landets forsvarspolitik angår oss alle, og her er vi alle – militære såvel som sivilister, legfolk såvel som fagfolk - meningsberettigede. Kun med en uttalt inkluderende holdning til disse spørsmålenes plass i den løpende samfunnsdebatt vil vår forsvarsledelse kunne lykkes i å møte den tredje av de utfordringer som nevnes – å sikre en fortsatt høy oppslutning om Forsvaret i opinionen.

Forsvarssjefens programerklæring vil utvilsomt komme til å bli underkastet grundige og innsiktsfulle analyser fra kompetent faglig hold i tiden som kommer. Visse aspekter ved de utfordringer som skisseres, synes imidlertid også å burde gjøres gjenstand for enkelte foreløpige betraktninger fra legmannshold.

Når det gjelder den førstnevnte av utfordringene – det kortsiktige behov for å gjennomføre vedtatte effektiviseringstiltak samt å bringe orden i budsjettstyring og regnskaper – er det vanskelig å fremføre noen innvendinger. Enig eller uenig i angjeldende effektiviseringstiltak – forsvarssjefen må selvsagt gjøre sitt beste for å effektivisere Stortingets vedtak. Det må også vi andre forholde oss til, - iallfall inntil man eventuelt skulle få valgt et Storting som måtte ha andre prioriteringer enn dem som nå ligger der. Derimot må det kunne stilles spørsmål ved

hva som menes med ”mindre lobbyvirksomhet for sektorinteressene og større lojalitet til helheten”. Dersom dette er et uttrykk for ønske om å kneble den faglige debatt innad, er det fare for at forsvarssjefen er på ville veier. Den grunnlovsfestede ytringsfrihet (§ 100) er ikke bare en garanti for et uredd offiser- og embetskorps med faglig og personlig integritet, - selv om dét er viktig nok. Fri meningsytring, uten frykt for karrièremessige represalier, er også et incitament til en konstruktiv medvirkning og medeierskap til de oppgaver som skal utføres, noe som gir det best tenkelige og mest robuste grunnlag for ekte lojalitet i forhold til disse oppgavene.

Oppgaven å skape forståelse for at ”*endring er en tilstand som er kommet for å bli*” lyder lett floskelpreget. Forsvarssjefen gjør riktignok på en rimelig meningsfylt måte rede for hva han sikter til. Slik som denne permanente endringstilstanden beskrives, får man likevel fornemmelsen av at det dreier seg om en utvikling hvor Forsvaret er dømt til hele tiden å være på etterskudd, hele tiden å komme til kort i forhold til de stadig endrede – og voksende – krav som skal innfris. Og da er det liten trøst å hente i generalens uttalelse til samme avis dagen før, hvor han sa seg uenig i at Forsvaret er underfinansiert: - ”Ethvert forsvarsbudsjett er stort nok. Det representerer det folket er villig til å bruke på denne virksomheten”. Selv om det neppe var slik ment, ligger det snublende nær å tolke dette som et uttrykk for passivitet, grensende til resignert defaitisme.

At man i det heseblesende – og nødvendige - jaget etter å effektivisere ressursbruken i Forsvaret også tar i bruk bedriftsøkonomisk inspirerte tiltak, er naturlig, og trolig i noen grad også fornuftig. Det er dog fortjenstfullt at general Diesen samtidig påpeker at det også kan virke dysfunksjonelt når man prøver å simulere en markedsmekanisme innenfor en virksomhet som uansett vil ha monopolistisk karakter.

Når det gjelder den langsiktige oppgave å sikre fortsatt høy oppslutning om Forsvaret i opinionen, koker denne i forsvarssjefens programerklæring ned til å makte ”å skape en mer grunnfestet forståelse for de nye sikkerhetsutfordringenes karakter”. Det kan stilles spørsmål ved om dette egentlig er det riktige fokus. Det skal ikke benektes at det kan bestå et visst forbedringspotensiale på folkeopplysningssektoren, men det er neppe mangelfull forståelse hos almenheten som er hovedtruselen mot den fortsatte oppslutningen om Forsvaret. Det som særlig savnes i den nye forsvarssjefens programerklæring, er en antydning til forståelse for de synsmåter som er fremkommet i den offentlige debatt om behovet for klare avveininger eller prioriteringer mellom Forsvarets kjerneoppgaver – knyttet til egne sikkerhetsbehov på den

hjemlige arena – og de internasjonale oppgaver som vi måtte påta oss og som krever effektivt samvirke med våre allierte. Med all respekt for sistnevnte komponent, som er et uttrykk for det såkalte ”nye sikkerhetspolitiske konsept”, er det førstnevnte komponent som gir og alltid har gitt Forsvaret dets legitimitet og oppslutning i opinionen. Det holder ikke å avfeie Forsvarets grunnleggende oppgaver og de hevdvunne prinsipper som det bygger på, ved bruk av lett anløpne merkelapper som ”den gamle invasjonstrusselen”, ”det gamle mobiliseringsforsvaret” og ”en synlig og lettfattelig invasjonstrussel, bygget på en forsvarsmodell med lange tradisjoner”.

Vi må gjerne bidra, etter beste evne og i samvirke med våre allierte, til å trygge den internasjonale rettsorden. Vi må for all del ta inn over oss at endrede internasjonale rammebetingelser og utfordringer kan kreve forsvarspolitisk nytenkning med tilhørende omprioriteringer og omstillinger. Men til grunn for en fortsatt oppslutning i opinionen ligger en fortsatt forståelse av at Forsvarets primære oppgave er og forblir å sikre Fedrelandet, dets innbyggere og dets territoriale integritet mot fiendtlige inntrengere. Dét er en erkjennelse som ingen forsvarsledelse i det lange løp kan ignorere.